

Michał Pytel

Agentura wpływu

Jak przejąć państwo?

Kim jest agent wpływu?

Agent wpływu to osoba działająca na terenie suwerennego państwa na rzecz interesów obcego mocarstwa. Jego głównym zadaniem jest wywieranie jak największego wpływu na opinię publiczną oraz instytucje polityczne i państwowe. Celem funkcjonowania agentury wpływu jest przejęcie kontroli nad społeczeństwem danego kraju, a w konsekwencji steru władzy bez konieczności formalnego wypowiedzenia wojny¹. Sposób działania agentury wpływu w zakresie dezinformacji najlepiej opisał Jurij Bezmienow – były agent sowieckiej służby specjalnej KGB, który w 1970 roku zbiegł ze Związku Sowieckiego do Stanów Zjednoczonych.

Demoralizacja społeczeństwa

Bezmienow w swojej książce „Love letter to America” podzielił działalność dywersyjną KGB na cztery etapy: demoralizację, destabilizację, kryzys oraz normalizację². Demoralizacja to pierwszy i najdłuższy okres wywierania wpływu na inne państwo. Trwa od 15 do 20 lat, czyli dokładnie tyle, ile potrzeba do uformowania jednego pokolenia obywateli³. Demoralizacja obejmuje wszystkie najważniejsze obszary życia społecznego: religię, edukację, kulturę, media, stosunki społeczne, prawo i bezpieczeństwo. Polega na stopniowym zastępowaniu wartości obowiązujących dotychczas w danym społeczeństwie sztucznymi, obcymi mu wzorcami, pożądanymi przez przeciwnika⁴. Demoralizacja ma

¹ Lanczewski T. *Wstęp do wydania polskiego* [w:] Schuman T. D. (Jurij Bezmienow), *Agentura wpływu. Tajniki działalności wyrotowej KGB*, Kraków: Wydawnictwo AA, 2020, s. 14.

² *Ibidem*, s. 11.

³ Schuman T. D. (Jurij Bezmienow), *Agentura wpływu. Tajniki działalności wyrotowej KGB*, Kraków: Wydawnictwo AA, 2020, s. 58.

⁴ *Ibidem*, s. 53.

sprawić, że poddane jej społeczeństwo zacznie myśleć w taki sposób, jaki chcą tego agenci wpływu. W tym celu realizatorzy operacji promują, finansują i rozpowszechniają wszelkie treści, które dzielą społeczeństwo na wrogie sobie grupy. Czynią to za sprawą ciągłego poruszania kontrowersyjnych, choć pozbawionych większego znaczenia kwestii. Niszczą zaufanie do polityków poprzez ich nieustanne lekceważenie, ośmieszanie i kompromitowanie oraz zwracają młodzież przeciwko starszym, prezentując panujące dotąd idee i zasady moralne jako niemodne czy staroświeckie⁵. Na etapie demoralizacji kluczową rolę odgrywają osoby mające wpływ na media oraz kulturę masową. Część z nich to świadomie działający na szkodę agencji wpływu. Resztę natomiast stanowią ludzie autentycznie wierzący w przekazywaną im z zewnątrz antypaństwową propagandę, nazywani przez tych pierwszych „użytecznymi idiotami”. Ci z nich, którzy prezentują najbardziej radykalne poglądy, stają się później liderami społecznymi i politycznymi, wprowadzając państwo w kolejny etap procesu – destabilizację.

Ku destabilizacji państwa

Destabilizacja, trwająca według Bezmienowa od 2 do 5 lat, skupia się już nie na ogólnych ideach, a bezpośrednim niszczeniu „kręgosłupa” państwa: wewnętrznych struktur władzy, stosunków międzynarodowych oraz kwestii ekonomicznych⁶. Ma ona doprowadzić do kryzysu pod postacią inflacji, bezrobocia czy recesji oraz wzbudzić niepokoje społeczne i poczucie niestabilności, które na dobre otworzą drogę do władzy wszystkim radykałom i uśpionym agentom. Zdezorientowane poprzednimi etapami społeczeństwo nie będzie już rozumiało przyczyn oraz skutków dziejących się na jego oczach przemian i samodzielnie wesprze „silnych przywódców”, nadając im w demokratycznych wyborach „nadzwyczajne uprawnienia”⁷. Ostatni etap, czyli tzw. normalizacja, ma wedle Bezmienowa polegać na stabilizacji przejętej władzy. W efekcie krytyka państwa nie będzie dłużej tolerowana, prasa zostanie poddana cenzurze, natomiast wszyscy „użyteczni idioci”

⁵ *Ibidem*, s. 42-43.

⁶ *Ibidem*, s. 100.

⁷ *Ibidem*, s. 104.

pracujący do tej pory w imię zmian i postępu trafią do więzień. Wykonali swoje zadanie, a nowy porządek, o który walczyli, nie potrzebuje już więcej wywrotowców i podżegaczy⁸.

Rola propagandy

Dywersja ideologiczna jest procesem zmiany postrzegania rzeczywistości w umysłach milionów ludzi na całym świecie⁹. Takie przedsięwzięcie wymaga masowej komunikacji, której formą (obok public relations i reklamy) jest propaganda¹⁰. To właśnie ona odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu sposobu myślenia społeczeństw. Dla nadawców propagandy, którymi są różnego rodzaju instytucje lub organizacje, adresat – czyli społeczeństwo – jest jedynie przedmiotem wpływu¹¹. Propaganda jest zatem celowym dążeniem do kreowania postaw oraz kontrolowania lub zmieniania zachowań konkretnych grup w intencji, aby w danej sytuacji ich reakcja była zgodna z oczekiwaniami propagandzisty. Najbardziej niebezpiecznym dla społeczeństwa aspektem propagandy jest fakt, iż każda osoba znajdująca się pod jej wpływem myśli i zachowuje się w taki sposób, jak gdyby jej reakcje były wynikiem własnej, świadomej decyzji. W ten sposób można zmusić wiele jednostek do identycznego zachowania, a każda z nich będzie przekonana, że kierują nią własne sądy, przekonania i opinie¹². Propaganda nie jest zjawiskiem nowym, wręcz przeciwnie – powstała równocześnie wraz z pojawieniem się władzy¹³. Na przestrzeni lat propaganda przyjmowała różne formy. W starożytności i średniowieczu, ze względu na powszechny analfabetyzm, opierała się na słowie mówionym. W XVII wieku pojawiły się pierwsze gazety kierowane do wąskich, potrafiących czytać elit politycznych i intelektualnych, które w tamtym okresie stały się głównym adresatem propagandy. Możliwość dotarcia propagandy do znacznie szerszej publiczności zapewniło dopiero pojawienie się prasy masowej w latach 30. XIX wieku. Kolejnymi

⁸ *Ibidem*, s. 106.

⁹ *Ibidem*, s. 21.

¹⁰ Dobek-Ostrowska B., *Komunikowanie polityczne i publiczne*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006, s. 203.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, s. 204.

¹³ *Ibidem*, s. 210.

ważnymi etapami w rozwoju form przekazywania propagandy były: powstanie radia, które odegrało ważną rolę np. podczas II wojny światowej, oraz okres dominacji telewizji. Współcześnie żyjemy w tzw. fazie nowych technologii komunikowania (Internet, telefony itd.), za sprawą których propaganda może trafiać do globalnej publiczności bez ograniczeń w czasie i przestrzeni¹⁴.

Współczesne zagrożenia

Fakt, iż dzisiaj żyjemy w społeczeństwie sieciowym i każdego dnia jesteśmy lub możemy być adresatami propagandy, sprawia, że tym bardziej powinniśmy zachować ostrożność. W końcu nigdy nie można mieć pewności, czy konkretna informacja, jaka do nas dotarła, nie miała na celu dywersji ideologicznej, czyli zmiany sposobu naszego postrzegania rzeczywistości w założonym przez kogoś celu. W sieci należy uważać zwłaszcza na fake newsy, czyli informacje mające na celu wywołanie dezinformacji lub dokonanie oszustwa¹⁵. Kolejnym niebezpieczeństwem, którego trzeba się wystrzegać, jest zamknięcie się w tzw. bańce informacyjnej. Jej działanie najlepiej opisał amerykański aktywista Eli Pariser. Zgodnie z jego teorią „algorytmy Google’a albo Facebook’a wyszukują informacje najbardziej odpowiadające gustom odbiorców i tylko takie prezentują czytelnikom. W momencie, gdy odbiorca nie weryfikuje wiedzy w innych źródłach, nie ma pełnego obrazu rzeczywistości, a wiedza z social media jest dla niego jedyną dostępną. Odizolowany w bańce informacyjnej kształtuje poglądy i podejmuje decyzje jedynie na podstawie tego, co zostało mu pokazane w mediach społecznościowych”¹⁶. Chociaż walkę z masowym rozprzestrzenianiem się dezinformacji w Internecie zadeklarowało już szereg instytucji, takich jak: przedsiębiorstwa teleinformatyczne, wydawcy medialni, rządy

¹⁴ *Ibidem*, s. 210-218.

¹⁵ Woźniak-Zapór M., *Fake news – niebezpieczeństwo w mediach* [w:] Chodyński A. (red.), „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2017, nr 4, Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM, s. 99.

¹⁶ Balcewicz J., *Analiza. „Fake news” – dezinformacja w świecie nowych mediów*, Warszawa: NASK, 2018, s. 2-3.

niektórych państw czy organizacje pozarządowe i międzynarodowe¹⁷, to należy podkreślić, że ostatecznie zagrożenie dotyczy każdego pojedynczego człowieka, który w związku z tym powinien powziąć środki, aby chronić się przed nim samodzielnie.

Aktualność Bezmienowa

Choć zimnowojenne realia, o których pisze Jurij Bezmienow, już dawno minęły, to przedstawione przez niego mechanizmy są uniwersalne i ponadczasowe. Mogą zostać wykorzystane nie tylko przez państwa i ich służby specjalne, ale też wszelkiego rodzaju potężne organizacje czy grupy interesu, których celem będzie pozamilitarne doprowadzenie kraju do bezbronności. Zagrożenie to wzrosło jeszcze bardziej za sprawą powstaniu Internetu, poprzez który obca propaganda i dezinformacja mogą trafiać do nas bez żadnych ograniczeń¹⁸. Założenie, że po upadku Związku Sowieckiego nikt nie stosuje jego sprawdzonych, skutecznych metod destabilizacji państw i społeczeństw, jest bezzasadne¹⁹. Za najbardziej aktualny przykład może posłużyć wojna na Ukrainie, a w zasadzie jej tło społeczne, które stanowi ogromne pole do działania dla rosyjskiej agentury wpływu. Chodzi nie tylko o klasyczne akcje wywiadowcze, ale również ataki hakerskie czy tzw. internetowe farmy trolli odpowiedzialne za szerzenie dezinformacji w mediach społecznościowych²⁰.

¹⁷ Danek M., *Komunikowanie polityczne w dobie fake newsów – walka z dezinformacją w sieci* [w:] „Krakowskie Studia Małopolskie”, 2018, nr 23, Kraków: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 217, dostęp: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/10-15804/ksm/3731-ksm201811>.

¹⁸ Lanczewski T. *op. cit.*, s. 12-13.

¹⁹ *Ibidem*, s. 15.

²⁰ Al Shehabi-Krotoska D., *Brochwicz: rosyjska agentura to nie tylko farmy trolli i hakerzy. Są mistrzami w prowadzeniu nielegalów*, pap.pl, 11.08.2022, dostęp online: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1474486%2Cbrochwicz-rosyjska-agentura-nie-tylko-farmy-trolli-i-hakerzy-sa-mistrzami>.